

ВІДГУК
офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, доцента Левчук Ірини Богданівни
про дисертацію **Пилюк Наталії Вікторівни**
«Підготовка майбутніх соціальних педагогів до реалізації
здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх
закладах», представленої на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної
освіти.

***Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими
науковими програмами.***

На сучасному етапі розвитку України проблема охорони здоров'я підростаючого покоління є актуальною та соціально значущою. Стан здоров'я є показником духовного, соціально-економічного й людино-біологічного добробуту населення, рівня цивілізованості країни. Гуманізація освіти вимагає якісно нового підходу до потреб людини, формування стійких мотивацій до здорового способу життя, позитивної соціальної поведінки. Державні національні програми «Діти України» та «Освіта» (Україна ХХІ століття), «Національна доктрина розвитку освіти» одним із головних завдань освітніх закладів визначають збереження й зміцнення фізичного, психічного, соціального та морального здоров'я вихованців, формування в них умінь і навичок здорового способу життя.

Тому одним із головних завдань сучасних закладів освіти є створення освітнього середовища для розвитку здорового підростаючого покоління, формування у вихованців свідомого ставлення до свого життя, яке неможливе без наявності соціально-педагогічного забезпечення здоров'язберігаючої діяльності.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Н. В. Пилюк зумовлена трансформаційними процесами, що відбуваються в системі шкільної освіти. Створення середовища рівних можливостей, реалізація здоров'язбережуваного підходу в освіті та включення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес є одним із основних завдань освітньої реформи. Водночас, загострюється питання підготовки педагогічних працівників до реалізації вище означених підходів у закладах освіти. Особливої актуальності набуває професійна підготовка соціальних педагогів, здатних працювати в умовах спеціальних загальноосвітніх закладах з дітьми з особливими освітніми потребами. Саме від останніх залежить адаптація та соціалізація дітей з ООП в закладах освіти, планування та організація освітнього процесу на засадах здоров'язбереження та врахування індивідуальних особливостей кожної окремої дитини, створення можливостей для особистісного розвитку, збереження та примноження здоров'я.

Актуальність дослідження підсилена низкою виявлених дисеранткою суперечностей, а саме: нагальною суспільною потребою запровадження здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах і несформованістю в соціальних педагогів відповідних професійних

компетентностей, неготовністю їх до ефективної реалізації останньої; об'єктивною потребою підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах і нерозробленістю бачення специфіки цього процесу в закладах вищої освіти; усвідомленням майбутніми соціальними педагогами значущості реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах і відсутністю в них теоретичного та практичного досвіду організації означеної діяльності.

Наукознавчі складники дослідницького корпусу дисертаційної роботи, з нашого погляду, визначені цілісно, науково обґрунтовано. Обґрунтованість методологічних орієнтирів вмотивовані й віддзеркалюють зміст досліджуваної проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціалізованих загальноосвітніх закладах.

Підтримуємо авторську позицію щодо обґрунтування проведеного Н. В. Пилюк аналізу теоретичних засад підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності; висвітлення суті базових понять дослідження («здоров'язберігаюча діяльність», «здоров'язберігаючі технології», «здоров'язберігаючі технології діяльності соціального педагога спеціального закладу освіти», «здоров'язберігаюче середовище спеціального загальноосвітнього закладу»), змісту та завдань соціального педагога з реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах, що дозволило визначити сутність і структуру готовності соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у відповідній установі. Зазначимо, що кінцевим результатом підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності у закладах вищої освіти є сформованість у них готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах. Останню автор розуміє як інтегральну характеристику особистості соціального педагога, що відображає його здатність до провадження діяльності, спрямованої на збереження здоров'я учнів із психофізичними порушеннями в освітньому процесі та прищеплення їм навичок збереження та зміцнення власного здоров'я, а також розкриває єдність мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів. Така готовність є також передумовою успішної професійної діяльності соціального педагога у спеціальних загальноосвітніх закладах. Критеріям і показникам відповідають три рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах: високий, базовий та елементарний.

Автор дослідження змоделювала процес формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах та виокремила відповідні педагогічні умови, що сприяли ефективності означеного процесу.

Відзначимо особливості глибинного, аналітико-синтетичного дослідження дисертантою понятійного апарату наукового доробку та виокремлення основних ключових позицій, базових понять дослідження.

Важливо відзначити, що дисертація підготовлена відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки за напрямом «Соціальна взаємодія та соціальне партнерство в системі інститутів соціальної сфери» (державна реєстрація № 0119U000672) та затверджено Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 5 від 27 грудня 2007 р.), уточнено Вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 25 лютого 2016 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

- з'ясовано та розкрито зміст і структуру здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах;
- обґрутовано компоненти, критерії, показники та рівні готовності соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;
- вивчено сучасний стан підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;
- представлено й експериментально перевірено дієвість педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах.

Нові факти, одержані здобувачем.

Оцінюючи дисертаційну роботу за параметрами новизни, відзначимо, що дисертація Пилюк Наталії Вікторівни є комплексним теоретико-методологічним дослідженням, у якому вперше:

- обґрутовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах (організація в закладах вищої освіти спеціального здоров'язберігаючого середовища, що охоплює екологічний, інформаційний і соціально-психологічний елементи; переорієнтація змісту навчальних дисциплін закладів вищої освіти (ЗВО) на підготовку майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах (навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін); залучення студентів під час усього періоду професійної підготовки до здоров'язберігаючих видів діяльності);
- запропоновано й утілено логіку та методику дослідницько-експериментальної роботи з формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;
- виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), критерії (мотиваційно-аксіологічний, знаннєвий, діяльнісно-практичний), показники, описано рівні (високий, базовий та елементарний) сформованості готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у

спеціальних загальноосвітніх закладах; вивчено сучасний стан підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;

– визначено поняття «підготовка майбутнього соціального педагога до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах», «готовність майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах»;

– уточнено трактування понять «здоров'язберігаюча діяльність», «здоров'язберігаюча технологія», «спеціальний загальноосвітній заклад»;

– уdosконалено систему професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у закладах вищої освіти для її орієнтації на підготовку відповідних фахівців до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;

– подальшого розвитку набули наукові положення щодо підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій з огляду на особливості організації здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації Н.В.Пилюк, автореферату та змісту публікацій дисерантки дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Дисеранткою опрацьовано значний масив літератури (276 найменувань), на підставі розгляду якої сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Таким чином, можна констатувати, що визначені в дисертації мета й завдання виконані й віддзеркалені у висновках до розділів та загальних висновках. Наведені публікації (14 одноосібних) різnobічно та повно розкривають зміст і результати здійсненої наукової роботи.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота Н.В.Пилюк містить нові, раніше так детально не досліджені, наукові положення, а обґрунтовані результати в сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Обґрунтовані в дисертації результати *впроваджені* в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 36-12/782 від 28.01.2021 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 07/5-26/1125 від 30.05.2018 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (довідка № 05-16/126 від 26.02.2021 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 196-33/03 від 16.02.2021 р.), Затуринської спеціальної школи «Центр освіти» Волинської обласної ради

(довідка № 17 від 07.02.2020 р.), Комунального закладу «Луцький навчально-реабілітаційних центр Луцької міської ради» (довідка № 01-10/29 від 11.03.2020 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликають заперечень і практичне значення одержаних результатів. Заслуговують на увагу розроблені автором та упроваджені в освітній процес закладів вищої освіти педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; розроблене та реалізоване змістово-технологічного забезпечення педагогічних умов (навчальний курс «Здоров'язберігаючі технології», змістові модулі «Система здоров'язберігаючої діяльності спеціального навчального закладу» та «Профілактика залежностей» дисциплін «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» й «Теорія і методика соціальної профілактики/Превентивно-профілактична діяльність в соціальній сфері/Теорія і методи соціальної профілактики» відповідно, теми із дисциплін «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Соціалізація особистості/Основи соціалізації особистості», завдання із практики, ергономічні вимоги до навчальних приміщень; інформаційної інфраструктури тощо).

Основні положення та висновки дослідження доцільно використовувати в процесі професійної підготовки студентів спеціальності «Соціальна робота» освітньої програми «Соціальна педагогіка», у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації соціальних педагогів закладів освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані під час викладання професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; розробки спецкурсів, спецсемінарів, навчальних посібників і у позаудиторній роботі студентів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертаційна робота Н.В.Пилюк має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, переліку умовних скорочень, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 342 сторінки, з них 189 сторінки основного тексту. Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження.

Дисерантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, концепцію, методологічні й теоретичні основи, аргументувала використання обраних методів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності» – розкрито сутність понять «здоров'язберігаюча діяльність», «здоров'язберігаючі технології», «здоров'язберігаючі технології діяльності соціального педагога спеціального

закладу освіти», «здоров'язберігаюче середовище спеціального загальноосвітнього закладу»; схарактеризовано зміст і завдання соціального педагога з реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; визначено сутність і структуру готовності соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій.

У дослідженні на основі систематизації наявних у науковій літературі численних підходів до визначення означених вище дефініцій запропоновано авторське тлумачення поняття «здоров'язберігаючі технології», які автор дослідження розуміє як систематичну, цілеспрямовану, свідомо спроектовану діяльність, що передбачає створення сприятливих умов для збереження та зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу. З'ясовано, що структурними компонентами здоров'язберігаючих технологій є: аксіологічний, гносеологічний, екологічний, емоційно-вольовий, фізкультурно-оздоровчий і діяльнісний. На основі осмислення праць українських дослідників розкрито зміст поняття «здоров'язберігаючі технології в діяльності соціального педагога спеціального загальноосвітнього закладу», які визначено як сукупність методів, форм, засобів, методичних прийомів організації, здійснення й управління освітнім процесом для створення здоров'язберігаючого середовища СЗЗ, що сприяє формуванню ціннісного ставлення до здоров'я, здобуттю знань, умінь і навичок, потрібних для його збереження та зміцнення. Встановлено, що цілеспрямована, систематична та послідовна реалізація здоров'язберігаючих технологій – це обов'язкова умова створення здоров'язберігаючого освітнього середовища спеціального загальноосвітнього закладу, в межах якого окреслюються напрями діяльності соціального педагога. Визначено, що умовою ефективної діяльності соціального педагога в означеному середовищі є сформованість у нього належного рівня готовності, яку автор розуміє як інтегральну характеристику особистості соціального педагога, що відображає його здатність до провадження діяльності, спрямованої на збереження здоров'я учнів із психофізичними порушеннями в освітньому процесі та прищеплення їм навичок збереження та зміцнення власного здоров'я, а також розкриває єдність мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів. Така готовність є результатом підготовки майбутніх фахівців у ЗВО та передумовою їхньої успішної професійної діяльності в СЗЗ. З'ясовано, що структурними компонентами готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій є: мотиваційно-ціннісний, когнітивний і діяльнісний.

У другому розділі – «Моделювання процесу формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах» досліджено особливості підготовки майбутніх фахівців до здоров'язберігаючої діяльності у закладах вищої освіти; обґрунтовано педагогічні умови формування готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах майбутніх соціальних педагогів.

На основі аналізу сучасного стану підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах, теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до означеної діяльності: організація у ЗВО спеціального здоров'язберігаючого середовища, що охоплює екологічний, інформаційний і соціально-психологічний елементи; переорієнтація змісту навчальних дисциплін ЗВО на підготовку майбутніх соціальних педагогів до ЗЗД у С33; за雷锋ення студентів упродовж усього періоду підготовки до здоров'язберігаючих видів діяльності. Розкрито зміст визначених педагогічних умов та описано особливості реалізації у ЗВО-партнерах.

Автором дослідження аргументовано, що формуванню готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ сприяє: впровадження у зміст освітніх програм курсу з технологій ЗЗД; наповнення змісту професійно-орієнтованих дисциплін темами, що присвячені питанням здоров'язбереження; застосування форм і методів навчання, що уможливлюють особистісний розвиток; використання навчальних завдань дослідницького та творчого спрямування; за雷锋ення студентів до розроблення та реалізації інформаційно-просвітницьких, діагностичних, корекційних, профілактичних, адвокаційних, правозахисних програм і проектів; організація освітнього процесу у ЗВО на засадах здоров'язберігання.

У третьому розділі – «Перевірка ефективності педагогічних умов формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах» розкрито логіку й методику організації дослідницько-експериментальної роботи; проаналізовано результати констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту й інтерпретовано отримані дані.

Зміст наукової роботи Пилюк Н. В. доцільно проілюстрований узагальненими схемами й таблицями, які дозволяють чітко й системно простежити всі наукові пошуки авторки. Незаперечним підтвердженням системності та хронологічності проведеного дослідження слугують додатки до дисертації.

На основі теоретичного та методологічного аналізу змісту здоров'язберігаючої діяльності, особливостей реалізації здоров'язберігаючих технологій визначено логіку, методику й етапи дослідницько-експериментальної роботи та схарактеризовано реалізацію основних фаз – кабінетного дослідження та педагогічного експерименту. Розкрито зміст та особливості активностей, що мали місце на кожній fazі.

В цілому дисертаційна робота Н.В.Пилюк за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. В обґрунтуванні актуальності наукової проблеми потребує підсилення значущості заявленої тематики в контексті аналізу змісту стандарту вищої освіти зі спеціальності 231 «Соціальна робота» першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти (наказ МОН України № 557 від 24.04.2019 р.).

2. У загальних висновках потребують конкретизації аналіз сучасного стану підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах.

3. На нашу думку, автором достатньо категорично зроблено висновок про неготовність випускників освітніх (ОП), освітньо-професійних (ОГП) й освітньо-наукових (ОНП) програм підготовки майбутніх соціальних педагогів/працівників українських ЗВО до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах.

4. У змісті дисертації та автoreферату автору вартувало б більше уваги приділити висвітленню змісту основних етапів реалізації педагогічних умов (підготовчий, основний та завершальний).

5. На особливу увагу заслуговують додатки до дисертації. Як побажання для подальшої науково-методичної роботи в означеному напрямі рекомендуємо підготувати та видати посібник з курсу «Здоров'язберігаючі технології». Вважаємо, що таке видання стане у нагоді викладачам і студентам ЗВО, а також практикам.

Проте зазначені міркування мають рекомендаційний (дискусійний) характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є завершеним і самостійним доробком автора.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основні результати дослідження висвітлено у 14 публікаціях, із них: 6 відображають основні результати дослідження (2 публікації в зарубіжних періодичних виданнях), 6 мають апробаційний характер, 2 додатково розкривають результати роботи.

На основі аналізу змісту публікацій Н.В.Пилюк можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Ідентичність змісту автoreферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в автoreфераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Аналіз дисертації, автoreферату дає підстави для висновку про те, що дисертація «Підготовка майбутніх соціальних працівників до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки.

За актуальністю теми, обсягом виконаних досліджень, науковою новизною, практичною значимістю одержаних результатів, повнотою їх опублікування та апробацією дисертаційна робота Пилюк Наталя Вікторівни повністю відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження

наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами) та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її автор – Пилюк Наталія Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Офіційний опонент:
 кандидат педагогічних наук,
 доцент кафедри педагогіки,
 освітнього менеджменту та
 соціальної роботи
 Рівненського державного
 гуманітарного університету

I. Б. Левчук

